

Asia: VN/2401/2026

Ehdotus kansalliseksi mediakasvatuslinjauksiksi

1. Johdanto

Mahdolliset kommentit ja huomiot johdannosta:

Opetus- ja kulttuuriministeriö on laatinut ehdotuksen kansalliseksi mediakasvatuslinjauksiksi. Helsingin yliopisto kiittää mahdollisuudesta lausua tukimateriaalista. Lausunto on jäsenelty pyydetysti dokumentin osioiden mukaisesti. Lausuntoon on osallistunut asiantuntijoita svenska social- och kommunalhögskolanilta sekä kasvatustieteellisestä tiedekunnasta.

1. Huomiot ehdotuksen johdannosta:

Johdannossa kuvataan kehitystyön lähtökohtia ja määrittelee avainkäsitteet melko selkeästi. Kieliversioiden (suomi ja ruotsi) käsitevalinnat eroavat silti huomattavasti toisistaan, ja ruotsinkielisen käännöksen johdantoa lukiessa mediakasvatuksen kentästä muodostuu erilainen kuva kuin alkuperäistekstiä suomenkielistä lukiessa. Avainkäsitteet, kuten "medialukutaito", on ruotsinkielisessä johdannossa sivulla 6 käännetty muotoon "mediekunskap" ja sivulla 5 "kriittinen medialukutaito" muotoon "mediekritik", eli jotakuinkin "mediaosaaminen" ja "mediakritiikki". Eli lukutaito on käsitteenä häivytetty ruotsinkielisen version johdannosta ja koko ehdotuksesta, muutamaa kohtaa lukuun ottamatta. Avainkäsitteiden merkityksiä ja käännöksiä olisi hyvä pohtia vielä tarkemmin, mieluiten kaksikielisten asiantuntijoiden avulla.

Nykyisellään ruotsinkielinen käsitteistö tuntuu modernimmalta kuin suomenkielinen ja se resonoi pohjoismaisen terminologian kanssa, mikä voi edistää pohjoismaisten toimijoiden verkostoitumista. Samalla se kuitenkin luo kahta erilaista ymmärrystä siitä, mitä mediakasvatuksella Suomessa yleisesti ja tässä ehdotuksessa erityisesti tarkoitetaan.

2. Mediakasvatuksen nykytila

Mahdolliset kommentit ja huomiot mediakasvatuksen nykytilasta:

Nykytilan selvityksessä nousi esille, että mediakasvatus on supistunut yksittäisiksi kursseiksi korkeakoulutuksen kentällä samalla kun yhteiskunnassa tarve medialukutaidolle on kasvanut.

Mediakasvatusta on tärkeää vahvistaa korkeakouluissa, ja oppiaineen nostaminen pääaineeksi professoreineen on suotavaa. Sivun 8 ensimmäinen kappale antaa kuitenkin liian kapean kuvan siitä, millainen koulutus on mediakasvatusalan asiantuntijalle suotava. Opiskelija voi saavuttaa hyvän mediakasvatusosaamisen myös eri oppiaineita opiskelemalla. Mediakasvatuksen osaamista voi saada opiskelemalla esimerkiksi kasvatustieteitä, sosiaalipsykologiaa, viestintää, informaatiotieteitä ja journalismia. Nykyisin yliopistotutkinto koostuu usein useammasta eri kokonaisuudesta ja eri tason tutkinnot voi tehdä eri oppiaineissa: kandidaatin tutkinto voidaan suorittaa kasvatustieteissä ja maisteritutkinto viestintätieteissä.

Mediakasvatuksen asiantuntijana voi toimia työelämässä, jos oma oppitausta on monitieteinen mutta relevantti. Liian kapea profession kuvaus ei ole suositeltavaa, sillä kyseessä ei ole suojattu ammatti. Emme myöskään voi varmuudella tietää, millaista osaamista tulevaisuuden mediakasvattajalla tulisi olla. Ymmärrys asiantuntijuuden profiilista on siksi hyvä pitää avoimena, monitieteisenä ja tarpeeksi laajana.

3. Visio

Mahdolliset kommentit ja huomiot visiosta:

Visiossa on kuvattu merkittäviä ja tärkeitä arvoja ja se korostaa lukutaitoa ja toimijuutta. Visiossa voisi olla tärkeää korostaa myös lasten ja nuorten oman luovan mediatoiminnan, erityisesti kuvallisen ja videoilmaisuuden vahvistamista osana mediakasvatusta.

Vision kuvauksessa korostuvat ruotsinnoksen käsitevalinnat ja niistä syntyvät ymmärryserot. Esimerkiksi sivulla 10 "Mediefostran stärker mediekritiken" – eli kutakuinkin "mediakasvatus vahvistaa mediakritiikkiä" – eroaa merkitykseltään huomattavasti suomenkielisestä versiosta "Mediakasvatus vahvistaa.... kriittistä medialukutaitoa".

4. Tavoitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot tavoitteista:

Tavoitteet ovat hyvin linjassa vision kanssa. Näissä kuten visiossa voisi kuitenkin huomioida myös toimijuuden median luomisen sekä aktiivisena median tuottajan toimimisen näkökulmista. Tavoitteita voisi laajentaa tai rikastuttaa lisäämällä niihin ajatuksen uutta luovasta toiminnasta ja mediamaailmaan osallistumisesta sekä median tuottamisesta. Muulloin media nähdään jonain irrallisena asiana, johon voisi vaikuttaa vain vastaanottamisen ja lukutaidon kautta.

5. Toimenpiteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimenpiteistä:

Toimenpiteissä kuten visiossa ja tavoitteissa olisi hyvä huomioida, että moni mediankäyttäjä tuottaa myös mediasisältöä. Tämä tulisi huomioida kauttaaltaan tekstissä, erityisesti sivulla 13 kappaleessa "Tuetaan tasapainoista media-arkea". Erityisesti uutta luovaa ja mediakulttuuriin osallistuvaa toimintaa tulisi tukea

Mediakentän nopeassa muutoksessa mediakasvatukselliset sisällöt vanhenevat nopeasti. Olisi hyvä todeta, että "tuotetaan ja uudistetaan aihepiiriin liittyviä sisältöjä". Tässä voisi myös painottaa sisältöjen monimediallista luonnetta.

Verkostoituminen kolmannella sektorilla on tärkeää. Koska kilpailu resursseista järjestöjen välillä on kovaa ja se vaikuttaa yhteistyöhalukkuuteen, on hyvä, että sivulla 14 painotetaan kentän laajuutta; mukaan tarvitaan myös toimijoita niin sanotun perinteisen mediakasvatuksen kentän ulkopuolelta.

Luvussa 5.2 olisi hyvä korostaa kaksikielisen, ei pelkästään suomenkielisen käsitteistön kehittämistä.

Mediakulttuuriin osallistuminen voisi olla laaja-alaisen osaamisen (tai vastaavan läpileikkaava teema) siten sisältyisi kaikkiin oppiaineisiin.

6. Toimeenpano ja seuranta

Mahdolliset kommentit ja huomiot toimeenpanosta ja seurannasta:

Yritysten lisäksi olisi hyvä painottaa yleisimmin yrittäjyyttä, esimerkiksi puhumalla "media-alan yrittäjistä" (ruots. medieentreprenör). Luonnoksen "digitaalisen sisällön tuottajat" on liian kapea käsite kattamaan uusia toimintamalleja start up-yhteisössä. Lisäksi suuret pelitapahtumat, kuten Assembly, olisi hyvä huomioida toimijoina tässä yhteydessä.

Sivun 30 viimeiseen kappaleeseen kannattaisi lisätä maininta "vertaisarvioitua akateemista tutkimusta", sillä se, mitä akateemisella tutkimuksella tarkoitetaan nykyajassa, ei ole itsestään selvää, vaan pikemminkin yksi monista informaatiohäirinnän kohteista.

Sivun 30 viimeisessä kappaleessa mittareissa korostuu liikaa kampanjoiden näkyvyys. Tulisi mitata vaikuttavatko näkyvyys, hankkeet ja projektit kansalaisten muuttuneisiin mediankäyttötapoihin ja -taitoihin. On tärkeää, että näitä muutoksia ja kansalaistaitoja verrataan kansainvälisiin tuloksiin, eli mittarit tulisi lähtökohtaisesti kehittää yhteistyössä kansainvälisten toimijoiden kanssa.

7. Liitteet

Mahdolliset kommentit ja huomiot liitteistä:

-

8. Yleiset kommentit linjausluonnoksesta

Yleiset kommentit kokonaisuudesta:

Ruotsinkielistä versioita tulee hioa. Esimerkiksi sivulla 6 “medieredskap” ei ole oikea sana, eikä se sovi tähän yhteyteen. Suomen passiivirakenne (esimerkiksi “lisätään”) ei toimi ruotsinnoksen kappaleessa 5 ja vaikeuttaa koko luvun luettavuutta.

Linjaukset ovat kokonaisuudessaan hyvät. Olisi kuitenkin tärkeää tuoda esille myös median ja mediasisältöjen luomista sekä sitä, että mediankäyttötavat eroavat merkittävästi sukupuolten ja sukupolvien välillä. Tästä syystä tarvitaan monenlaisia kohdennettuja toimenpiteitä. Lisäksi tulisi selkeämmin tuoda esiin eri sosiaalisten ryhmien, vähemmistöryhmien ja maahanmuuttajataustaisten ryhmien erilaiset mediankäyttötavat ja -tarpeet. Esimerkiksi Suomen kansalaisia asuu ulkomailla noin 300 000 ja he ovat erityisen alttiita vieraiden valtioiden informaatiohäirinnälle ja propagandalle, kuten mahdollisesti myös kahden maan kansalaiset ja maahanmuuttajataustaiset kansalaiset. Linjauksissa puhutaan Suomessa asuvista henkilöistä, mutta monikulttuuristen ja kansainvälisten perheiden elämä on usein ylirajaista. Tätä ei linjauksissa tarpeeksi huomioida.

Helsingin yliopisto kiittää ministeriötä hyvästä valmistelutyöstä ja mahdollisuudesta lausua ehdotuksesta mediakasvatuslinjauksiksi.

9. Muita mahdollisia terveisiä valmistelijoille

Muita mahdollisia terveisiä:

-

Pellikka Laura
Helsingin yliopisto